

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

Deze tekst is afkomstig van de online bibliotheek op www.denieuwetoneelbibliotheek.nl.

De rechten, inclusief en met name de rechten voor uitvoering, liggen voor alle teksten bij de auteur en het is dan ook verplicht om voor elke vorm van uitvoering toestemming bij de betreffende schrijver aan te vragen. Voor elke schrijver is het van groot belang om te weten of zijn teksten worden uitgevoerd, dus neem alstublieft bij elke lezing, encenering, bespreking in het onderwijs e.d. even contact op met de auteur! Het contact adres voor deze tekst is:

Schrijver	Rob de Graaf
Titel	Omtrent PP
Jaar	2003
Uitvoering	Keesen & Co / Willibrord Keesen

Copyright (C) 2003 by Rob de Graaf

Omtrent PP
Rob de Graaf

geschreven voor Keesen&Co
première najaar 2003

Het was een keuze
Het was, denk ik, iets heel persoonlijks
Het was ideologie
Het was egoïsme
Het was niet meer dan toeval
Het was een heldendaad
Het was een laffe manier van doen
Het was de actie van een man
Het was ondoordacht
Het was iets wat een dier zou doen, een rat, een afschuwwekkend
creatuur
Het was noodzaak
Het was willekeur
Het was gerechtvaardigd
Het was goed
Het was zuiver, zo schoon en zo helder als een zilveren spiegel
Het was smerig
Het was oudtestamentisch
Het was grof en goddeloos
Het was klein, het was laag
Het was bloedrood
Het was zo groen als een boom in de tropen
Het was verraad
Het was een voorbeeld
Het was eenzaam
Het was van pijn doortrokken
Het was iets dat je niet doet
Het was wat iedereen had behoren te doen
Het was vals en belachelijk
Het was een Nederlander onwaardig
Het was de deur naar de toekomst, het eerste teken van een nieuwe tijd
Het was fout - gewoon fout en meer kun je er niet over zeggen
Het was verzet
Het was guerrilla – maar dat woord kende toen nog niemand
Het was schieten op je eigen vrienden
Het was niet iets dat je zo maar kunt doen – en dan rustig verder leven
Het was zo verschrikkelijk onomkeerbaar
Het was onvoorspelbaar hoe het af zou lopen
Het was van het begin af duidelijk wat hier van komen zou
Het was iets dat nooit mag worden vergeten
Het was iets dat, net als al het andere, geschiedenis geworden is - een
oud verhaal, met stof bedekt
Het was lang geleden en het was ver weg – niemand is er bij geweest
Het was een fatale vergissing
Het was een blinde gok en verder niets
Het was een schot uit een oud geweer
Het was een stem die niemand anders hoorde
Het was de allerkaalste waarheid, de waarheid van een man die 's nachts
alleen is
Het was verboden

Het was onbegrijpelijk
Het was profetisch
Het was goed voorbereid
Het was een impuls
Het was een plicht, een schande, een noodzaak, een daad, een wandaad,
een gebaar, een slag in de lucht, een idee, een blinde vlek, het was
helder, het was troebel
Het was Poncke

Poncke nee
Poncke niet
Poncke, de belichaming van wat je nooit zou moeten zijn
Poncke afgewezen
Poncke laf
Poncke een ijdele clown
Poncke nee
Poncke niet meer
Poncke open wond
Poncke die beschadigt
Poncke die beschadigd is
Poncke die denkt dat hij het beter ziet
Poncke nee
Poncke altijd nee
Poncke die moet wachten aan de grens
Poncke achter het hek
Poncke die zich om zou moeten draaien en uit het beeld verdwijnen
Poncke die nooit spijt heeft betuigd
Poncke die het zich allemaal aan laat leunen
Poncke zwakkeling
Poncke helemaal alleen
Poncke die door niemand meer wordt aangekeken
Poncke die het toe zou moeten geven
Poncke die de littekens moet zien
Poncke die zou moeten durven
Zou moeten durven praten met de vrouw
De vrouw van de man die hij –
Zoveel jaar geleden
De man die hem met een laatste verbazing aankeek, alsof hij vragen
wilde: 'Waarom gebeurt dit? En waarom met mij?'
Poncke die het haar uit zou moeten leggen
Poncke die dat allemaal niet doet
Poncke die liever naar zichzelf luistert dan naar anderen
Poncke die onkwetsbaar is
Omdat Poncke Poncke is en Poncke staat overal boven
Nee, Poncke
Zo is het niet en zo mag het niet zijn
Poncke stilstand
Poncke, omdat het nooit voorbij gaat
Poncke boze droom
Poncke verraad
Poncke valse Aziatenvriend
Poncke de laatste
Poncke, tegen wie we blijven praten
Poncke die niet luistert
Poncke die geen oren heeft
Poncke die geen vrienden heeft
Poncke die geen werk heeft
Poncke die geen huis zou mogen hebben
Poncke die schulden heeft

Poncke die kanker heeft
Poncke die toch nog een paar vrienden heeft
De mooi pratende vrienden van Poncke
Poncke die van hun hoort dat het goed is wat hij heeft gedaan
Poncke die dat zo graag geloven wil
Poncke nee
Poncke helemaal alleen
Poncke kleiner dan wij
Poncke verliest
Poncke sterft, alleen
Poncke dood

Poncke?
Ja... Poncke... zeker... die heb ik gekend...
Poncke, dat was een vriend van mij
Dacht ik
Ik geloofde in die tijd nog dat je een vriend kon hebben, iemand naast
wie je hier in dit zware land 's nachts op de ochtend wacht
Je weet niet precies waar je bent en je vraagt je van alles af
Dan ga je praten
Dan wil je dat er iemand is die luistert
En zijn zwijgen noem je vriendschap
Poncke...
Poncke..?
Princen..?
Je bent toch wel wakker?
We mogen niet in slaap vallen, Poncke
Niet in deze nacht
Misschien wordt dit voor ons de nacht die niet voorbij gaat
Misschien duwt een donkere macht ons over de rand van het leven, in de
diepte van het niet-meer-zijn
Misschien is dit ons laatste gesprek
Als dat zo is
Dan moet je wakker blijven, Poncke
Misschien is de dood zo mooi als een vrouw
En op een vrouw wacht je niet met gesloten ogen
De dood
Een vrouw
Je wilt haar eerst zien, kijken naar hoe ze langzaam dichterbij komt, haar
dan aanraken
En voelen hoe ze jou aanraakt, met haar koude vingers
Hoe ze zich over je heen vlijt, een lichaam van vlees dat leeft, al stroomt
er geen bloed doorheen maar water
Je wilt iets tegen haar zeggen, al weet je dat er geen woorden zijn die
passen bij dit moment...-
Wat, Princen?
Wat?
O, nee...- ik dacht dat je iets wilde zeggen...- dat ik je stem hoorde
Ik weet het niet, Princen
- Hier, neem nog wat te drinken
Water
Roestig water
't Is lauw en niet veel meer -
Ik weet het niet
Jij praat altijd over ideeën en over gedachten
Ik wil niet denken
Mijn hersens stikken, als ik teveel nadenk, en mijn lichaam wordt
opstandig
Ik wil alleen maar dat alles stil staat
Dat we nergens meer naar toe hoeven
Je moet het niet allemaal willen begrijpen, Princen

Ik heb eens een kar vol paarden gezien, op een veerboot die de rivier
overstak – bij ons thuis was dat, vlak bij het dorp waar ik vandaan kom
Die paarden gingen naar de slacht, dat wist ik
Ik was nog een kind, maar het beeld is scherp gebleven
Ik herinner me heel goed hoe ik door de kieren tussen de planken van
die afgesloten kar keek en hoe ik daar hun ogen zag
De grootste, de mooiste ogen die konden bestaan
Ogen die alles al hadden gezien, ook de dingen die nog niet waren
gebeurd
Ogen waar geen wil of oordeel in te lezen viel, ogen van aanvaarding
Wimpers van wijsheid en verdriet
Alles willen weten
Alles willen bevatten en alles willen beoordelen
Dat is jouw fout, Poncke
De wereld is te groot om in je hoofd te passen
Wat jij denkt, dat klopt niet
Wat jij denkt...
Wat ik denk dat jij denkt
Wij hebben hier niet om gevraagd
Dit hebben ze in Den Haag bedacht
In Batavia, in Tokio, in Amerika, ergens waar wij nooit komen en waar
niemand ons kent
En ons gaat het ook allemaal niet aan
Wij zijn paarden, Princen
Paarden op een kar
Het is nacht
Ik blijf stil
Ik weet eigenlijk zelf niet goed wat ik allemaal gezegd heb, tegen
Poncke, of wat ik van hem had willen horen
De stilte drukt op ons, net als die nachtlucht die overladen is met geuren
en geluiden
En dan
Dan praat hij, Poncke
't Komt van dichtbij, in het donker
't Komt van heel ver weg
Hij zegt dat het niet meer kan
Gehoorzamen
Je plek innemen in het systeem
Hij kan het niet meer en niemand zou het moeten kunnen – vindt hij
Hij zegt dat je bent wat je doet
Wat je zelf doet
Hij zegt dat dat de nieuwe waarheid is
Nadenken, zelf nadenken
Er staat niemand boven je
Geen God en geen regering
Onze tijd, zegt hij
Onze tijd is de tijd van de vrije wil
Onze tijd is een eenzame tijd, want we moeten het allemaal alleen doen
Ik luister naar hem en ik zeg hem wat ik ervan vind
Boekengeknutsel, noem ik het
Onze tijd dit, onze tijd dat...

Wat weten wij van tijd?
Het enige wat ik van de tijd weet is dat ik hier nu lig, met Poncke naast me
Op mijn buik tussen die stank en die verschrikkelijke struiken
Als deze tijd mijn tijd was, dan zou ik er heel wat anders mee doen
We blijven weer stil, Poncke en ik
De nacht blijft zwaar en zwart
De gedachten die ik niet wil hebben dringen zich toch aan me op
Als vermoeide vogels zweven ze door de lege ruimte in mijn hoofd
Wij
Wij zijn de slechtste soldaten van Europa
Onwillige jongens zijn we, die aan hun moeder denken en die ziek worden, hier in die bedwelming van de tropen
Buikloop en benauwdheid
We zijn voorzien van wapens die in de vorige oorlog al verroest en onbruikbaar waren
We luisteren naar de orders van teleurgestelde mannen, die in negentienveertig hebben geleerd hoe ze hard weg moesten lopen
We begrijpen maar weinig over de strijd die hier gevoerd wordt
Maar dat geeft niet
Want hoe zwak we ook zijn
Van die Aziaten zullen we toch wel winnen
Die hebben niets
Op blote voeten lopen ze
Ze weten niet wat wij weten
Ze hebben geen regering die voor ze heeft nagedacht
De regering
Onze regering
De beschaving, alles wat Europees is en zoveel eeuwen oud
Daar doen wij het voor – dat is ons uitgelegd en dat wil ik geloven
Ik ben niet bang
Nee
Ik zou niet bang zijn
Als ik ze maar zien kon
Als ze maar niet zo buigzaam zouden zijn als die takken en niet zo fluwelig donker als die nacht
't Zijn geen mensen, dat heeft die officier gezegd
Die ene, die dikke van de instructie
't Zijn geen mensen, zei hij, Princen
't Zijn wezens die gevaarlijk kunnen zijn
Je moet ze zien als hout dat je weghakt omdat het je de weg verspert
Als spinnen, als muggen – laag leven waar je alleen maar last van hebt
Dieren, die je kapot slaat voordat ze jou aan kunnen vallen
En als wij doen wat we moeten doen
Dan zullen hun vrouwen ons dankbaar zijn
Wil jij dat dan niet, Princen...
Je kunt van ze krijgen wat je hebben wil...
Princen...
Princen, weet je hoe het zit...
Kijk, Princen
Wij hebben het recht

Wij zitten hier al driehonderd jaar
Wij zitten hier voor de mensen
't Zijn kinderen, Princen
En die hebben een vader nodig
Wij doen goed, hier, dat merk je aan ze
Wij maken ze vrij, ze willen bij ons horen en niet bij zo'n republiek
De vijanden, dat zijn de moslims en de communisten
Ik weet ook niet precies hoe dat zit, maar die dikke, die kon het allemaal
uitleggen, op zo'n manier dat het helder werd
Er wordt ergens ver weg voor ons nagedacht, Princen
Want zelf kunnen wij dat niet
Wij kunnen alleen maar de hand zijn die slaat
En daarna de hand die beschermt
We moeten het doen
We moeten ze eronder krijgen
En pijn - dat voelen zij niet
Zo'n Aziaat heeft hele andere zintuigen dan wij
Die lacht om wat je hem aandoet
Ik zeg dat allemaal
Ik zeg wat ik weet
Ik herhaal wat me verteld is en wat ik moet geloven, omdat ik anders
bang zou worden, of gek
Ik zeg het en ik hoop dat Princen, die daar naast me ligt in die nacht
Dat hij me hoort en dat hij me met een paar woorden gelijk geeft
Maar Princen antwoordt niet
Volgens mij is hij toch in slaap gevallen
Dat – die nacht - dat was de laatste keer dat ik hem heb meegemaakt
Een paar dagen later hoorde ik dat hij weg was

Wat wil je nou?
Hé
Poncke
Poncke groot en zwaar
Poncke ongelukkig
Wat had je nou gewild?
Heb je ooit geweten wat je wilde, Poncke?
Heb je ooit geweten wat je deed?
Poncke, de Nederlander met een geweten
Poncke de bleke, Poncke de zuivere, Poncke die het altijd al wist
Wat nou?
Waarom nou?
Wat deed je daar?
In dat land, dat oudste land, het groenste en het warmste, het duisterste
en het moederlijkste, het wreedste, vruchtbaarste en alleronbekendste
land
Gestuurd?
Wat nou 'je was gestuurd'?
Wie stuurde jou dan?
Door wie liet jij je sturen?
Jij was toch altijd zo zelfstandig?
Jij had al die boeken toch gelezen?
Jij wist iets over verantwoordelijkheid en over dat je bent wat je doet?
Toch?
Waarom ben je dan gekomen toen ze je riepen?
Waarom heb je een uniform aangetrokken dat je niet paste?
Brave Poncke
O?
Het paste je wel?
Zie je – dat bedoel ik
Het paste je maar al te goed
Jij wist wat macht was
Je wist dat macht jou paste
Je wist dat het geweer dat je vasthoudt de verlenging is van een lichaam
dat tekort schiet
De versterking van de kracht waar je naar hunkert, kracht waar je nooit
genoeg van kunt hebben
Geef een ongelukkige zo'n uniform en duw hem zo'n geweer in zijn
handen – en hij wordt ineens een man
Dat weet je nog wel, Poncke
Zo is het ook bij jou gegaan
Je werd iemand
Je was iemand
Er werd naar je geluisterd
Ineens was jij de witte heerser
Altijd hard, altijd warm
Eindelijk in staat om je dromen waar te maken
Je droom van een schepping die destructie is

Jij bent verdorven
Jij bent verrot
Jij bent aangetast en daardoor stink je
Jij hebt een zwerende ziekte opgelopen
Jij gaat eerder dood dan wij
Jij verdient dit niet
Jij verdient niet dat wij nog over je praten
Jij zult nog voor je einde komt naar ons moeten luisteren, begrijp je dat?
Jij hebt het recht niet
Jij moet luisteren naar wat wij zeggen
Jij moet de littekens zien
Jij gaat het toegeven
Jij weet wat wij weten
Jij weet niet wat wij allemaal nog meer weten
Jij bent een onwaardige en dat zul je toegeven
Jij hebt het donker afgewacht
Jij hebt geschoten – niemand die zien kon dat jij het was, maar wij zijn er zeker van
Jij zult het nu ook eens moeten voelen
Jij bent altijd gesteund
Jij hebt altijd gelijk gekregen van mensen die er zelf niet bij zijn geweest
Jij wist hoe je dat doen moest: gelijk krijgen – maar ons heb je nooit overtuigd
Jij dacht dat je zelf wel mocht beslissen wat je deed
Jij hebt je door vrouwen laten meenemen
Jij hebt niet gemerkt hoe hun mannen om je lachten
Jij hebt gedacht dat zij je vrienden waren
Jij hebt geen vrienden, dat weten wij
Jij kent die Aziaten niet
Jij weet niet hoe ze naar je keken als je je van ze afwendde
Jij hebt nooit begrepen dat jij voor hun niets meer was dan een bleek en zwetend schepsel – geen mens met wie zij ooit echt iets te maken zouden willen hebben
Jij dacht dat je ons de waarheid moest vertellen, maar je bent zelf een lichaam dat alleen maar uit leugens bestaat
Jij hebt de moraal verraden, de moraal van mensen zoals wij, de moraal van het grote gelijk
Je hebt op ons geschoten
Je hebt op jezelf geschoten
Jij wilde geschiedenis maken
Jij wilde de geschiedenis veranderen
En je moet weten wat je bereikt hebt
Jij hoeft je kinderen niet te zien
Jij hoeft helemaal geen kinderen te hebben
Jij moet weten dat gisteren vandaag is
Jij moet begrijpen dat gisteren ook morgen nog geen verleden tijd is
Jij bent altijd gesteund door de zwakkelingen die ons niet wilden kennen, maar nu zijn wij aan de beurt
Jij zult het voelen en dan zul je dood gaan

Jij denkt dat je terug kunt komen, maar wij staan hier om je de pas af te
snijden
Jij bent alles wat wij verachten
Jij bent alles wat wij nooit zouden willen zijn
Je bent verloren
Jij bent, in deze laatste jaren van je leven, alles kwijtgeraakt – en zo is
het goed
Jij moet 's nachts dromen van wat je ons heb aangedaan en dan moet je
wakker worden met holle ogen van de angst en wroeging
Jij bent een lelijk dier
Jij kent de wetten niet, de wetten en de regels
Jij wist dat het verkeerd moest gaan, maar je hebt het niet gezegd
Jij hoort in het andere kamp
Jij hoort in geen enkel kamp
Jij bent de dakloze met wie niemand medelijden heeft
Jij ben de zieke zonder bed en zonder medicijn
Jij bent Poncke
Zolang je leeft zullen we je daaraan herinneren
En ook als je dood bent blijven we het roepen, in je oren die koud zijn

Nee, Poncke
Het gaat niet voorbij
Nee, Poncke
De tijd bestaat niet
Als je geslagen wordt staat alles stil
Nee, Poncke
Er is geen stof neergedaald
Ik zie het nog net zo scherp als toen
We hebben veel gepraat, in het zwart van de avonden en in de stilte van de nacht
Ik hield van boeken lezen, net als jij
En ook ik schreef wel eens iets op over alles wat ik dacht en waar ik naar verlangde, over alles wat ik niet zeker wist
Ik twijfelde en jij wist dat
Ik dacht dat er iets bestond
Iets dat je samen met een ander kon zijn
Ik heb naar jou geluisterd, Poncke
Ik had dingen gelezen in een of ander rood krantje, maar pas nadat jij me had uitgelegd wat daar bedoeld werd dacht ik dat ik er iets van begreep
Er was geen rechtvaardiging, dat stond er
Wij waren ergens waar we niet moesten zijn
Wij werkten mee aan iets wat niet behoorde te gebeuren
Maar wat moesten we met die zekerheid?
Wat konden we ermee doen?
'Dienstplichtig soldaat' – dat waren we en iets anders konden we niet zijn
Je kunt niet zo maar weglopen
Dat dachten we
Dat zeiden we, tegen elkaar
Misschien vermoedde jij toen al, diep in je hoofd, iets heel anders
Iets waar je mij niet in kon laten delen
Ik heb gehuild, Poncke
Wil je dat geloven?
Gehuild, ik heb me er zelf over verbaasd
Niet omdat jij weg was, op die ene ochtend
Maar omdat ik zo stom geweest was
Zo stom dat ik het niet begrepen had
Dat ik niet heb geweten dat alles wat jij tegen mij zei nog niet half zo ver ging als wat je werkelijk van plan was
Had het tegen mij gezegd, Poncke
Ik was toch altijd in je buurt?
Ik heb je zweet geroken
Ik heb eindeloos lang naar je geluisterd
Had me verteld dat je weg wilde gaan
Dat je de stap wilde zetten – een stap naar de andere kant
Had mij gevraagd of ik met je mee wilde gaan
Had me niet alleen gelaten
Alleen met die treurig makende twijfel
Nee, Poncke

Dat is niet goed geweest
Op een dag was je verdwenen
En op diezelfde dag nog begonnen de verhalen
Verhalen over Poncke, de verrader
Poncke, de communist
Poncke, die alles deed voor een of ander inlands vrouwtje
Poncke die de ziekte had opgelopen en nu zat het zeker in zijn hersens,
want anders zou hij zoiets toch niet doen
Poncke, met wie ook thuis in Holland al van alles aan de hand geweest
was
Had hij niet... iets met de Duitsers en met een gevangenis
Poncke de scheurmaker
Poncke de ruziezoeker
Poncke die achter zijn rug een mes verborgen hield
Poncke was opeens suspect geworden
En mij keken ze aan – omdat ze veronderstelden dat ik jou gekend had
Ik had dat ook gedacht
Maar iemand kennen, dat bestaat niet, dat begreep ik nu

De man die Poncke worden zal staat op, omdat het ochtend is
De man die Poncke worden zal weet niet welke dag van de week het is
De man die Poncke worden zal voelt zich bedreigd door het licht en door
de warmte die zich meteen weer aan hem opdringen
De man die Poncke worden zal heeft hoofdpijn
De man die Poncke worden zal weet dat je hier in dit land niet moet
drinken, maar hij heeft het toch gedaan
De man die Poncke worden zal herinnert zich nog niet alles van de vorige
avond – maar als een echo klinken de woorden na die hij heeft
uitgesproken
De man die Poncke worden zal is Poncke nog niet – hij heeft nog een
gewone voornaam en een doodgewone achternaam, net als iedereen hier
De man die Poncke worden zal is een soldaat als alle andere – onwillig en
weerspannig, zich mokkend schikkend in zijn lot
Maar de man die Poncke worden zal aarzelt misschien net iets meer dan
de meesten hier – en hij spreekt zijn twijfel net iets luider uit
De man die Poncke worden zal herinnert zich nu al weer iets meer, over
die gesprekken van gisteravond
De man die Poncke worden zal heeft het allemaal nog eens uitgelegd,
aan die paar jongens die maar half naar hem luisteren
Hij kan het uitleggen – want hij, de man die Poncke worden zal, hij ziet
het allemaal in grotere verbanden
Hij haalt de oorlog erbij en de geschiedenis
En nog meer oorlogen en ook over de toekomst heeft hij het
De vrijheid van alle volken om hun eigen bestemming te kiezen
Toen hij daar te lang over door is blijven praten, de man die Poncke
worden zal, toen zijn die jongens opgestaan – ze zijn bij de bar een
biertje gaan halen en niet meer terug gekomen naar zijn tafeltje
De man die Poncke worden zal is nog een tijd lang alleen blijven drinken
Hij heeft met half gesloten ogen zitten denken aan een boek dat hij lang
geleden, toen hij nog een kleine jongen was, wel drie keer heeft gelezen
Een boek over een hond die alles kon verstaan wat mensen tegen elkaar
zeiden
Maar die zelf alleen maar blaffen kon en dus nooit verstaan werd
Een hond die heel precies begreep wat pijn was en verraad
Een hond die mee moest maken hoe onoprecht de mensen waren
De jongen, die later de man werd die Poncke worden zal, moest iedere
keer weer huilen als hij in dat boek las hoe de hond door blaffen en
grommen de man behoedde voor een fatale bedreiging die hij niet aan
zag komen
Dezelfde man die hem altijd een schop gaf wanneer niemand het zien
kon
De droevige verhalen van die magere hond met de groezelige vacht en
de hangende oren, de hond die op de laatste bladzij dood ging en die
nooit met iemand had kunnen praten over wie hij was en wat hij allemaal
wist over de mensen – die verhalen bleven spoken door het hoofd van de
man die Poncke worden zal
Het was laat geworden - iemand had steeds zijn glas bijgevuld en pas nu
hij opstond merkte hij hoe zwaar de drank naar zijn benen was gezakt

Hij moest naar zijn bed
Naar die paar geconfisqueerde wrakkige bestuursgebouwtjes die dienden
als hun kamp
De zwarte nacht heeft de man die Poncke worden zal in verwarring
gebracht
Nooit zal hij kunnen wennen aan een duisternis die zo massief is en zo
vervuld van zoveel geluiden
En van de geuren van het leven, de geuren van de dood
De onzichtbare lucht was als een vochtige muur waar hij zich doorheen
moest duwen
De man die Poncke worden zal liep op voeten die als warme stenen
waren en hij kwam niet vooruit
Er was iets achter hem
Iets wat zo zacht was dat je het geen geluid zou kunnen noemen
Een heel dun ruisen, een allerijlste trilling in de lucht
Maar hij wist dat dit hem aanging
Hij wist dat hij zich om moest draaien
Hij herkende de kracht, hij voorvoelde de verleiding
De man die Poncke worden zal keek naar wat hij niet zien kon en toch
kon vermoeden
In het donker: een vrouw
Het wit van haar ogen, de glans van de nagels van een hand waarmee ze
gebaarde
Nee - wist de man die Poncke worden zal
Nee, dit mag ik niet doen
Naar deze stille roep mag ik niet luisteren
Maar het lichaam wil niet altijd door het verstand worden geleid
Hij deed wat hij niet doen moest
Hij volgde haar naar een plek waar dit donker nog zwarter werd
Hij, de man die Poncke worden zal
Hij liet zich door haar leiden als een kind
Zijn voeten waren niet zwaar meer
Zijn geest werd helder
Hij voelde de drift kloppen
Een mens is een lichaam
Een lichaam wil een ander lichaam
De man die Poncke worden zal liet zich door haar neerleggen
De man die Poncke worden zal werd langzaam uitgekleeft
Zijn bleke lichaam glansde – ergens ver weg moest toch een lichtbron
zijn
De vrouw heeft hem omvat – een schelp van vlees
'Elke vrouw is de herinnering aan een andere vrouw' – dat heeft hij nog
gedacht, vlak voordat hij niets meer denken wilde
Ze zei zachte woorden, fluisterde iets in zijn oor – verstaan kon hij het
niet
Zuchtend en toch zonder moeite vond hij zijn weg naar het binnenste
van haar lichaam
Dat was het donkerste donker van deze nacht
De nacht die van hem een ander heeft gemaakt
De nacht, voorafgaand aan de dag waarop hij Poncke worden zal

Hij zegt: waarom het zo gegaan is, dat kan ik moeilijk uitleggen
Ik wist dat het niet goed was, dat wij hier waren met onze geweren
Ik wist dat ik iets wilde doen
Dat ik iets anders wilde doen
Iets anders dan wat er van me werd verwacht
Hij zegt:
Het waren mijn vrienden
Jongens zoals ik
Zij wisten het ook niet
Maar als ik 's avonds laat of wanneer het nacht was met ze wilde praten
Als ik ze wilde uitleggen waarom ik twijfelde
Wat de vreemde, nieuwe gedachte was die zich langzaam aan me
opdrong
Dan bleef het stil en ik besepte dat ik niet begrepen werd
Hij zegt:
Ik had mezelf horen praten
Ik was er van overtuigd geraakt dat ik wist wat ik wilde
Ik wist dat ik...-
Nee – ik wist het niet
Nog niet
Hij zegt:
Het was geen politiek
Ik hoorde niet bij een partij en ik hield niet van macht
Het was...-
Het was wat je altijd moet doen
Kiezen
Je bent een jongen en je ziet twee andere jongens vechten
Dan moet je voor de een zijn of voor de ander
Je kunt niet niets vinden of zomaar doorlopen
Je staat stil en je roept iets – je doet iets
Hij zegt:
Ik heb alleen maar om me heen gekeken
Ik wist dat er een andere kant was
Ik heb naar die kant gekeken
Ik heb geluisterd naar wat ze daar zeiden
Ik wist dat daar, bij hen, de nieuwe waarheid woonde
Zij droegen de toekomst
Wij vochten voor wat voorbij was
Bij hen wilde ik horen – maar dat durfde ik nog niet te denken
Hij zegt:
Dilemma's
- Een woord dat ik jaren later pas heb leren gebruiken –
Dilemma's gaan over ja of nee
Over wel of niet
Dus op een ochtend – de zon was net op en het was al vochtig en warm
– zo'n dag die al moe maakt terwijl hij nog maar nauwelijks begonnen is
Op die ochtend heb ik een luciferdoosje gepakt
Ik heb het van alle kanten bekeken
Zo openbaarde zich mijn keuze
De ene kant, die met het lege rode vlak

Die stond voor blijven waar je bent, voor meegaan met de anderen
De andere kant
Die met de gestileerde zwaluw
Die zou me in beweging brengen
Die zou me dat laten doen wat ik nog steeds niet met woorden een naam
durfde te geven
Hij zegt:
Ik was alleen
Ik hoorde mensen praten in een taal die niet de mijne was
Er werd gelachen en er klonken slagen, als van hout op een ijzeren plaat
Je kon de zoete lucht van hun eten ruiken
Ik zou terug kunnen gaan naar ons kamp
Ik kon me rustig laten commanderen, niets is gemakkelijker dan dat
't Kost helemaal geen moeite om te blijven doen wat je eigenlijk niet wil
Je drijft op een zee van onverschilligheid
Ik kon proberen mijn denken stil te zetten
Dat hinderlijke, alles verstorende denken
Ik kon zijn zoals de meesten waren
Volgzaam
Kiezen voor de sterkste van die jongens die je daar ziet vechten
Overdag een harde stem en 's nachts een hand die veiligheid zoekt bij de
verborgen warmte van het eigen lichaam
Ik kon één van hen zijn
Of ik kon een ander worden
Kon ik dat?
Laat het doosje dat maar bepalen
Hij zegt:
Zweet op mijn rug
Een tong die droog in mijn mond ligt
Nu iets doen, nu kiezen, nu voor je laten kiezen
Ik gooi het Zweedse doosje in de lucht, zo hoog en zo recht naar boven
als ik kan
Zonder veel geluid te maken komt het neer, in het stof naast mijn voeten
Ik buig me voorover en ik zie de zwarte zwaluw
De vogel vliegt
Ik weet dat ik me aan dit woord zal houden
Vanavond al zal ik de stappen zetten
De stappen naar de overkant
Dat zegt hij
Hij zegt het en hij geeft het toe:
Hij wist het ook niet
Hij was niet beter dan de anderen
Hij heeft zich door een luciferdoosje laten leiden
Hij wordt door sommigen een held gevonden, nu
Maar die held is hij geworden door het toeval

Hij zegt dat hij hier een meisje heeft leren kennen
Hij is na één nacht samen slapen meteen met haar getrouwd, zegt hij
Het was een vrouw met handen die zo teer waren als gazen vleugels,
zegt hij
En met een lichaam als van een sterk dier
Hij zegt dat hij pas werkelijk begreep waarvoor hij gekozen had
Toen zij hem met lauw water gewassen had, in het donker van de nacht
En daarna als een lichte deken bovenop hem was komen liggen
Vanaf dat moment, zegt hij, was niets anders meer belangrijk
Was ik geen Hollander meer maar een man van dit land, een man die
hoorde bij de mensen hier
Zij en ik, we hebben een nacht gehad die weken duurde, zegt hij
Een beloftevolle ochtend waaraan geen einde kwam
Een tijdloze tijd die pas ophield toen we op onderzoek moesten, ik en de
andere jongens
Er was, ver weg, iets gehoord, een geluid dat op gevaar zou kunnen
wijzen
We wisten dat ze dichterbij kwamen
We wisten dat zij wisten dat wij hier ergens zaten
Toen, zegt hij, toen moest ik haar achter laten
Gehurkt in de kamer waar ons bed was en de keuken
Ik heb niet met haar gesproken, voor ik weg ging
Onze verbondenheid was er een van kijken en aanraken, niet van wat we
tegen elkaar zeiden
Toen wij ver weg waren zijn zij gekomen
Uit een richting die wij niet hadden verwacht
Dat zegt hij en hij staart in een lege verte
Ze moeten gedacht hebben dat ik in het huis was
Ze zochten mij, al weken lang
Ze zijn het huis niet in gegaan, ze hebben niets bekeken
Ze hebben alleen maar twee granaten naar binnen gegooid
We hoorden het geluid
We zijn omgedraaid en terug gelopen – een half uur door de velden
Terwijl ik liep, zegt hij, wist ik het al
Ik wist wat er gebeurd was
Ik hoefde alleen nog op de bevestiging te wachten
Het huis dat ik terug zag had geen dak meer
Maar toen ik naar binnen liep bleek dat verder de meeste van die paar
bezittingen van ons nog onaangetast waren
Alles stond, alles lag nog waar het altijd was, waar het hoorde
En ook zij was er nog
Alleen zat ze niet meer op haar hurken
Ze was op haar zij gerold
En het leek alsof iemand – de boze reus uit het sprookje – zijn
nieuwsgierigheid niet had kunnen bedwingen
Alsof twee handen haar hadden opengescheurd om te kijken wat zich
achter dat warme fluweel bevond
Ik ging bij haar zitten, zegt hij
Ik keek naar wat ik nooit gezien had: de binnenkant van het leven
En die binnenkant is de dood

Een hoofd dat ik nog zou kunnen kussen had ze niet meer
Het enige wat ik nog doen kon was mijn hand in die bruinrode
bloedstroop duwen die de vloer bedekte
En daarna de palm van die hand langzaam schoonlikken
Het was stil
Ik was alleen
Alles was gebeurd
Het ergste dat me overkomen kon had ik meegemaakt
Ik droeg een geweer maar er was niets waarop ik schieten kon
Dat zegt hij – en hij wil dat we hem begrijpen
Hij wil dat we toegeven dat wij die granaten gegooid hebben
En dat we daarom niets meer mogen zeggen
Dat we alles moeten aanvaarden wat hij heeft gedaan
Maar dat – dat zullen wij toch altijd blijven weigeren

Nee
Nu wil ik dat je een keer niet alleen maar luistert
Nu wil ik dat je ook iets terug zegt
't Zijn toch heel gewone vragen, Poncke
Jij hebt daar vast wel een antwoord op, Poncke
Nee – loop nu niet weg
Nee – wend je blik nu niet af
Je hebt toen toch ook heel goed naar mij gekeken
Naar mij – of naar die anderen – jongens die zo waren als hoe ik toen
was
Jongens die het niet wisten
Je moet ons heel scherp hebben gezien
En je moet toen tot het besef gekomen zijn dat we echt niet zoveel
anders waren dan jij zelf
Maar dat wilde je niet zien
Tijd bestaat niet, Poncke
We zijn nog altijd daar
We zijn nog altijd wie we toen waren
Kijk nu eens goed
Kijk met je scherpste blik en zie wat je doet
Je hebt je wapen opgepakt
Je hebt het gekregen van je vriendjes, de opstandelingen
Je hebt het van ze aangepakt en – zie ik dat goed?
Ja – ik weet wat ik zie –
Je lacht naar ze
Wat is dat? Wat is dat voor een lach?
Wat vind jij dat er te lachen valt?
Dan loop je weg
Het wapen is minder zwaar dan je dacht, je weet je soepel te bewegen
Je bent jong, Princen
We zijn allemaal jong
Je bent jong en je zou schuchter en onwetend moeten zijn
Maar nee
Jij niet
Jij bent zo niet
Jij denkt juist dat je alles weet
Zo is het toch? Ik hoor het je niet tegenspreken
Jij weet alles en je weet het beter dan wij allemaal
Weet je ook dat je bezig bent iets verschrikkelijks te doen?
De oudste, de eerste van alle misdaden
Je snapt toch wel wat ik bedoel, Princen?
Jij, die boeken hebt gelezen
Je staat op het punt mij te vermoorden
En ik, ik ben je broer
Wat jij wilt gaan doen, dat mag je niet doen
Daarop rust een verschrikkelijk verbod
Dat zeg ik, Princen
Dit zeg ik allemaal
Maar nu moet jij toch ook iets zeggen
Leg het me maar uit

Vertel me iets dat ik nog niet wist
Alles mag je me vertellen en ik wil alles horen
Als je maar niet zegt dat het voorbij is of dat je het allemaal niet meer
weet
Want dat kan ik niet verdragen
Voor mij is het niet voorbij
Ik weet alles nog
We zijn jong, dat zei ik al
We zijn gestuurd, we weten niets
Waarom wil jij het dan wél weten?
Waardoor weet jij het beter?
Waarom zet jij die stap opzij?
Je gaat mij vermoorden, Princen
Kijk me aan en besef het
Weet dat ik het ben, dat jij het bent
Weet wat het is om mij kapot te maken
Weet dat allemaal en vraag je dan nog één keer af of het goed is
Of zoiets goed kan zijn
Hé, Princen
Heb jij vroeger ook dat liedje geleerd, toen je nog een kleine jongen
was?
Soldaatje
Soldaatje
Soldaatje in het veld
Groen is de akker en zwart is de haat
Rood is zijn bloed dat straks vloeien gaat
Soldaatje
Soldaatje
Soldaatje in het veld
We kunnen het samen zingen, Princen
Dat kun je doen met mij
Niet met die nieuwe vrienden van je
Die kunnen alleen maar Aziatisch lispelen
Soldaatje
Soldaatje
Soldaatje in het veld
Grijs is de hemel, met zilveren gloed
Bruin is de kleur van je opgedroogd bloed
Weet je wat het is, Poncke
Weet je wat ik denk
Ik denk dat jij het helemaal niet weet
Dat jij het allemaal nog veel minder weet dan ik
't Was nacht, Princen
Het was donker
En jij was blind
Dus doe nu niet alsof je iets gezien hebt
Je was ook nog dronken, vermoed ik
En zo ben je weggegaan
Op de tast
Op de dronken tast
Wat doe je nu moeilijk?

Probeer je vol te houden dat het je keuze was?
We kiezen niet, Poncke
Er wordt voor ons gekozen
Door onze impulsen of door onze genen of hoe je dat ook noemen wilt
Door de ongeschreven wetten van het toeval
Blind en dronken strompelen we door de nacht
En later
Zoveel later
Later kunnen we doen alsof dit onze beslissingen geweest zijn
Je zegt niets, Poncke
Je geeft helemaal geen antwoord meer
Het zal wel zijn omdat het waar is, wat ik zeg
Ik ben daar geweest, Poncke
Ik was daar, net als jij
Ik weet hoe het was
Dat weten we allebei
Ik weet hoeveel er was wat jij niet wist
En hoe je dat later nooit hebt willen weten
Je bent een poseur, Poncke
Je hebt de pose van een man met idealen
Maar ik – ik alleen, misschien -
Ik kijk door je pose heen
En wat ik dan zie maakt me ziek

Hé
Hé, Poncke
Wat heb je nou gedaan, man?
Durf je te zeggen dat het niet waar is?
Durf je te zeggen dat jij het niet geweest bent?
Jij, die het allemaal zo zeker wist
Jij, die het allemaal durfde te doen
Ga je nu zeggen dat het niet is gebeurd?
Dat moet je niet doen, Poncke
Je moet het gewoon toegeven
Vertel jij maar hoe het is gegaan, dan horen wij wel of het waar is wat je
zegt - want wij weten het allang
Wij waren erbij
Wij hebben gezien hoe je het deed
Hoe je daar stond, in je uniform
Je Hollandse uniform
Kijk, dat is Poncke
Helemaal de Hollandse dienstplichtige
Hij staat langs de kant van de weg
Zijn bleekblauwe ogen staren in de richting van het stoffige einde
Het einde van die weg, dat je niet kunt zien
Poncke weet het zeker
Poncke heeft nagedacht
Poncke heeft een keuze gemaakt en dus
Dus moet er iemand boete doen
Iemand
Een ander
Zo'n jongen die nooit heeft opgelet op school en die altijd deed wat
hem gezegd werd
Dienstplichtig soldaat
Net als Poncke
Maar Poncke is anders
Poncke is beter – vindt Poncke
Poncke kan oordelen over wat en over wie en over wie niet
En daarom moet straks die jongen, die bleke jongen met zweet tussen
zijn benen
Die jongen uit het Westland of uit de Veenkoloniën, die jongen die niet
goed snapt waarom hij hier over een weg rijdt waar het naar modder en
naar dode dieren ruikt
Die jongen moet... -
Nee – niet zeggen – nog niet
Kijk
Poncke stelt zijn daad
Poncke hoort de rammelende legerauto aankomen en recht zijn rug
Poncke speelt de officier
Poncke maakt een gebaar met zijn hand als de wagen naderbij komt
Kijk, je hebt geluk, vandaag, Poncke
Niet één maar twee, nee drie van die jongens zitten er in
Slaperig en onwetend
Allemaal even misplaatst in dit land

Allemaal even verloren
's Nachts dromen ze over wat ze zouden willen doen
En overdag houden ze hun mond
't Zijn jongens die in het donker geld hebben betaald aan een meisje van
vijftien en die bang zijn dat je er een ziekte van kunt krijgen
Ze stoppen, omdat jij dat gebaar maakt
Ze openen een portier, omdat jij daar staat
En dan?
Wat dan, Poncke?
Wij kunnen het niet zeggen
We willen het horen van jou
Uit jouw mond moet het komen
Dat verhaal van jouw waarheid
Jouw daad, waar je trots op bent
Zo trots dat je er met niemand ooit over praat
Hoe je, als je eenmaal op de treeplank van die auto staat
Hoe je naar ze kijkt, een enkel ogenblik
Naar die jongens met hun domme, open blik
Ogen waar je gras in kunt zien en melk en water en, heel ver weg, een
vage en ongearticuleerde liefde voor wat op de radio het vaderland
genoemd wordt
De ogen van goedmoedig vee, dat om niets anders vraagt dan voedsel
en warmte en af en toe een lichaam om zich tegenaan te schuren
Vertel het ons, Poncke
Hoe jij de held wordt van de hinderlaag
Hoe je je pistoolmitrailleur optilt
– Het gaat zo snel dat zij niet eens op de gedachte komen om ook hun
wapens te pakken –
Hoe je op ze richt
Drie rompen
Drie keer een lichaam waarin het leven beweegt
Drie keer verlangen en drie keer de angst om hier in dit land waar alles
vreemd is te moeten sterven
En hoe jij daar, met de kracht van je handen, van je vingers
Hoe jij daar een einde aan maakt
Hoe jij er een troep van maakt
Zo'n goede schutter ben je niet, dus je gaat langer door dan nodig is
Niet alleen die romp maar ook die hoofden wil je raken
Hoofden waarin jij de gaten schiet
Het bloed komt vrij
En ook het bleke hersenweefsel
Kijk, Poncke
Zie wat je doet en vertel het ons
Zie hoe op het roestige metaal van die auto die schedelinhoud spat, als
klodders braaksel
Daar, in die hersencellen die nu dood zijn, zat het net nog
Daar bewogen zich hun gedachten en hun verlangens
Daar werd iets gezien dat niemand ooit zal kennen
Domme jongens, Poncke
Jongens die niet hebben nagedacht, zoals jij
Jongens die jouw vijand waren

Doordat jij je tot hun vijand hebt verklaard
De vijand van je eigen land
Wat jij daarover denkt, dat willen we horen
Of je trots bent en tevreden
Of je opgewonden bent
Ben je tevreden, Poncke?
Was het wat je ervan verwacht had?
Jij hebt een of ander idee, over de dingen
Een idee? Een ideaal, noem je het zelf
En dat spinsel van jouw denken is natuurlijk meer waard dan dat beetje
leven van die jongens, dat kan iedereen begrijpen
Kijk, daar komen je Javaanse vriendjes al, die in de struiken hebben
gewacht
Vanuit de schaduw hebben ze toegekeken
Blote voeten, kleine, snelle handen en een lach waarvan je nooit weet
wat hij betekent
Zij maken het werk af
Zij zullen die dode lichamen kapot snijden en dan verbranden, met de
benzine die ze uit die auto laten lopen
Jij bent hun held, Poncke
Al zullen zij nooit jouw vrienden zijn
Al zullen zij je altijd blijven wantrouwen
Je bent toch te groot en te wit
Je doet toch dingen die zij nooit zouden doen
Maar vandaag ben jij hun held
En wij
Wij, die de familie zijn van die jongens uit het Westland of de
Veenkoloniën
Wij, die hun namen kennen
Wij, die ook in die auto hadden kunnen zitten
Wij, die nu de lucht ruiken van schroeiend vlees
Wij, die de dingen niet zo zeker weten als jij
Wij zullen het niet vergeten, Poncke
Al zal het jaren duren
Al zul je denken dat je daden verdrinken in de diepte van de tijd
Ze komen altijd weer bovendrijven, als vlokken giftig schuim op een
meer van donker water
Er komt een dag waarop we jou eraan herinneren
Een dag waarop je een stap wilt zetten en dan staan wij voor je
En dan zeggen we nee
Nee, Poncke
Hier kom jij niet door
Hier mag jij niet naar binnen
Hier word jij niet ontvangen en hier wordt met jou niet gesproken
Omdat jij niet één van ons meer bent
Omdat je stinkt naar bloed dat nooit is weggewassen

We gaan iets eigenaardigs doen
We gaan iets proberen dat eigenlijk niet kan
We gaan proberen om hem te begrijpen
Deze man
Deze Poncke
't Is toch ook maar een mens, niet beter of slechter dan wij
Kijk – daar heb je hem – daar loopt hij
Poncke
Poncke heeft een overtuiging
Poncke weet niet hoe beperkt zijn brein is
Poncke vindt dat je het allemaal zelf moet bedenken
Poncke heeft boeken gelezen over geschiedenis
Het zijn de verkeerde boeken, maar dat weet Poncke niet
Poncke denkt dat iedereen dezelfde rechten heeft
Poncke heeft hele rare ideeën over wat vooruitgang is
Maar we doen ons best om hem te begrijpen
Hij gelooft in de vrijheid van Azië
Hij ligt 's nachts wakker en dan wordt hij bezocht door de waarheid
Door wat hij voor de hoogste waarheid houdt
En die waarheid, die wil hij verkondigen
Zo vreemd is Poncke
Hij ziet zichzelf als redder
Hij weet meer dan wie ook
Hij heeft – toen hij nog een jongen was – de Duitsers leren kennen
Dat heeft hem geen goed gedaan
Hij heeft toen al teveel zijn mond geopend
En dingen gezegd die je beter onuitgesproken kunt laten
Poncke
We volgen wat hij doet
We willen er achter komen waarom
Hij heeft altijd een harde kop gehad
Die Duitsers hebben hem dat afgeleerd
Die wisten heel goed hoe je schreeuwers stil kon krijgen
Hij werd heel klein en heel bleek in die gevangenis waar ze hem hadden
weggestopt
Ze hadden hem eronder – maar helemaal weg is het nooit gegaan
Overall bleef Poncke Duitsers zien, ook toen de oorlog allang voorbij was
En wat hij toen is gaan denken is wel heel ongewoon
Hij komt terecht in een land, ver van Europa
Een land waar ze blij zijn met alles wat uit het westen is gekomen
Een land waar mensen als dieren worden behandeld
Een land van hongerige goddelozen, tot stervens toe uitgebuit
In dat land moet de orde worden bewaard
Moet het gezag worden hersteld
Kanalen worden gegraven en wegen aangelegd en scholen gebouwd,
waar de kinderen leren hoe het allemaal is en hoe het zal worden
Wij, wij zijn de Nederlanders en wij moeten ons offer brengen
We moeten vechten tegen sinistere krachten
In het donker van het tropenbos wachten ze ons op, met hun slinkse
oorlogszucht

't Zijn messen, die Aziaten, scherp en snel en dodelijk – maar wij mogen niet aarzelen
Zo is het
Maar wat zegt Poncke?
Poncke zegt dat wij hier de nieuwe Duitsers zijn
Poncke noemt ons de bezetters
Poncke zegt wat je niet zomaar zeggen kunt, en hij zegt het hard
Hij weet niet wat hij doet, maar hij doet het zonder zich in te houden
Poncke, hoe kunnen we je ooit begrijpen
Poncke, je bent ziek
Hij is Poncke de wijze, de eigenwijze, de man die over alles een oordeel heeft
Wat hij doet, dat is verboden
Poncke heeft een keuze gemaakt
Hoe komt het toch dat hij niet inziet dat het een verkeerde keus is?
Hij kiest voor het eigen oordeel
Waarom durft hij te denken dat dat oordeel juist is?
Wie is hij om iets te willen weten wat voor alle anderen een vraag is?
Hij zal getroffen worden, straks, in de avond van zijn leven
Getroffen door de pest en de zweren
God verlaat hem en de duivel raakt hem aan met zwarte vingers
Donkere plekken op zijn huid, een wilde groei van vreemd vlees die niet meer te stuiten is
Hij zal zuchten en kreunen in een leeg huis
Hij praat en hij wordt niet tegengesproken – omdat er niemand meer is die hem nog hoort
Een rochelende oude man met kromme vingers
Aan alle kanten ettert en schilfert het, maar een dokter kan hij niet betalen
Afhankelijk van vreemden
Van hulp en bijstand die niet komen
Hij voelt de zwellingen
Hij bijt op zijn tong om de pijn met pijn te verjagen
En dan
Dan zal hij aan zijn zekerheden denken
Aan de zuiverheid van zijn geweten
Dan zal het eindelijk tot hem doordringen
Dat wie er eenmaal voor kiest om alleen te zijn
Voor altijd alleen zal moeten blijven
Wij zijn niet alleen
Wij hebben elkaar
Wij delen dezelfde gekwetstheid
Wij zijn niet dom, al denkt Poncke van wel
Wij hebben ook getwijfeld, al heeft Poncke dat nooit gezien
Maar wij hebben het weggedrukt
Wij hebben het voor ons gehouden
Wij wisten dat het individuele niet te pas komt, als je in zulke omstandigheden bent
Wij geloven in een hogere macht dan de mens
Wij weten wat we verloren hebben, maar het verlies heeft ons kracht gegeven

Wij zijn mannen geworden
En Poncke
Nee
Het lukt niet
We hebben het geprobeerd
Geprobeerd om Poncke te begrijpen
Maar hij staat te ver van ons vandaan

Poncke heeft de taal geleerd
Poncke is moslim geworden
Poncke ligt wakker, in het donker, naast een Javaanse vrouw
Poncke zit op zijn hurken en wacht op de nacht, op de regen, op de ochtend
Jaren gaat het zo
Hij is bijna één van hen geworden
Ze zijn beleefd
Ze weten wat hij heeft gedaan
Wat hij voor hen heeft gedaan
Ze doen hun best om hem erbij te laten horen
Maar in het verborgene van zijn bewustzijn broeit het
Daar zit iets wat zij hier nog altijd niet kennen, wat zij niet van hem weten
Het is de plek waar hij in zijn droom naar toe gaat
De droom die hij met open ogen droomt
De plek die er al was voordat de dingen gebeurd zijn, de grote dingen, de allesbepalende dingen
Het is de plek van de grijze zekerheden
De plek waar hij weer de jongen wordt die zich afvraagt hoe groot een wolk is
De jongen die zijn kleine hand zonder aarzeling legt in de grote, de volwassen hand die hem wordt toegestoken
Hij leert lopen, hij leert kijken, hij weet nog bijna niets
Maar wel weet hij dat zij er altijd is, die vrouw die hem omvat
Die tussen hem en het onbekende in staat
Ze is al zolang dood, die vrouw
Maar hier, in de nacht die zwarter is dan de nachten in het verre noorden
Hier blijkt alles er nog te zijn
Hier komen in zijn droom de geuren terug en de geluiden
Hij is de jongen die tot zijn enkels wegzakt in warm zand
De Noordzeegolven breken en een mannenstem noemt zijn naam
De schrik en de tinteling van het koude water, het zout en de onderdompeling – een alles overweldigende mengeling van angst en genot
Heerlijk gevaar, heerlijke angst
Hij slaapt hier, een gekreukelde oude man in een land dat vreemd moest blijven
Ieder land dat we niet met onze kinderzintuigen hebben leren kennen
Ieder land dat we niet onder onze voeten voelden toen we ons nog niet verweren konden
Ieder ander land dan het land van onze eerste jaren, onze eerste woorden en onze eerste aanrakingen zal altijd een vreemd land blijven
In zijn slaap glimlacht hij
De smaak, de kleur en de substantie van verre en vergeten dingen komen terug naar hem
Hij glimlacht, onwillekeurig beweegt zijn lichaam
Hij loopt door een lange straat, met bomen en bakstenen huizen
Het regent en hij huivert in zijn te dunne kleren
Hij is op weg naar een streng gebouw, hoge gangen achter stugge muren

Hij weet niet wie of wat daar op hem wacht – een dokter misschien die hem zal onderzoeken, of hij moet daar iets leren
Wat het ook is, het heeft met dwang en plicht te maken
En terwijl hij een trap beklimt met grijswitte tegels
Beseft hij dat hij dit niet wil
Geen onderwerping en geen gevangenschap
Hij kan meer dan alles lijdzaam ondergaan
Hoe klein hij ook is, zijn benen zijn sterk genoeg om hem te brengen waar hij wil
Niemand kan hem dwingen
Hij draait zich om
Loopt de trap af en de gangen door
Bij de deur zit een magere man in een loge, zo oud en zo grauw als een dode
Hij wil misschien iets zeggen, iets vragen aan die jongen die zo snel alweer vertrekt – maar hij doet het niet
Buiten is de stad
Daar is de jongen vrij
Tijdelijk vrij
Het regenen is opgehouden – de wolken jagen elkaar na tegen de achtergrond van een snijdend blauwe lucht

Nog steeds ligt hij daar in het donker
Nog steeds is hij ver weg
Die glimlach die soms als een schaduw over zijn gezicht trekt, die heeft
niets met hier en nu te maken
En als hij rilt is het om dingen die ooit zijn gebeurd
Hij is een kleine jongen uit de provincie
In die tijd, toen de wereld nog één grote provincie was
Hij is een jongen, niet anders dan anderen
Kort opgeknipt haar en kleren die niet altijd schoon zijn
Wollen kousen, elastiek dat schrijnt om een kuit
Eén keer in de week wordt hij in bad gedaan
Zes dagen in de week gaat hij naar school
En als de dag voorbij is zoekt hij warmte die zijn moeder hem niet geeft
Op die school heersen de zekerheden
Getallen en woorden zijn hard en waar
Stug en onbeweeglijk, als boekensteunen in een oude kast
De kaarten die aan de wand van het klaslokaal hangen bewijzen iedere
dag opnieuw dat de dingen zich niet verplaatsen
Hier een rivier, daar akkerland, een stad met singels en een oude kerk
En daar, ver weg, een eilandenrijk: warm en wonderlijk – en toch met
deze wereld hier verbonden, door het water van de zee
Alles zeker, alles waar
Zo waar als de jaartallen van de geschiedenisles
Alles is
Alles moet zo zijn
De jongen komt er al vroeg achter dat al die zekerheden een afspraak
zijn
De waarheid van de woorden en de getallen, van de plekken en de
steeds weer herhaalde verhalen – ze vormen een geloof en dat geloof
moet worden gedeeld
Hij, de jongen, is meer dan de meesten geneigd tot het stellen van
vragen, maar dat wordt niet op prijs gesteld
Hij moet begrijpen dat wie de zekerheden in twijfel trekt alleen komt te
staan
En zo wordt hij een zwijgzaam kind
In de stilte van zijn hoofd stelt hij de getallen vragen, leest hij de
woorden anders, ziet hij nieuwe lijnen en ongewone, donkere kleuren op
de stugge aardrijkskundekaarten aan de wand
Wat hij niet zeggen kan, dat schrijft hij op
's Avonds, in een schrift met harde kaft dat hij van de school heeft
meegenomen
Hij schrijft alles op wat hij niet weet en niet begrijpt
Hij stelt zich voor hoe het zou zijn als alle landen zouden drijven, als
boten op het water – en wat er zou veranderen als zijn eigen land, zijn
stad en zijn huis dan bij de evenaar terecht zouden komen
In blauwe inkt, netjes schrijvend op de lijnen, verzint hij hoe het zou zijn
als de geschiedenis anders was verlopen
Dat er in Holland geen koningin zou zijn en geen regering die alles
beheerst
Maar dat hier de negers de baas waren, de negers die niet kunnen lezen
en die rauw vlees van levende dieren eten

Of dat die zachte, stille mensen uit Indië, die hij alleen uit de verhalen
kent en van plaatjes in een boek
Dat die opeens een volkslied zouden hebben en een vloot van honderd
schepen
Wat dan?
Wat als?
Zou het ook kunnen zijn dat?
Het zijn ongepaste, nutteloze vragen – en wat hij daar opschrijft hoeft
niemand te lezen
En hij deelt zijn gedachten met niemand
Later pas, veel later
Zal hij boeken gaan lezen
Boeken waarin ook achter iedere waarheid een vraagteken wordt gezet
Boeken waarin nieuwe antwoorden gegeven worden – al duurt het nog
lang voor hij daarvan iets begrijpen zal
Maar nu – nu is hij nog die jongen
Een jongen uit het land van de stijve waarheid en van zekerheden die zo
hard zijn als hout
Land van geld en grijze zondagen
Land waar een jongen alleen is

Wie weet hoe de dingen hadden moeten gaan, die mag het zeggen
Wij wisten het niet
Wij weten het nog steeds niet
Wij hebben ooit een oproep thuis gekregen
Een blauwgrijs gedrukte kaart die in een bruine envelop zit
Zittend aan de keukentafel blijven we keer op keer lezen wat er staat,
een onwennige vinger meebewegend langs de regels
Een datum, een nummer, de naam van een haven
Twee maanden later zitten we op het grote schip, vermoeide huid van
staal
Drank en verveling
Het stinkt in die luchtarme holte waar we moeten slapen
Gesprekken in het donker over vrouwen die er niet zijn
Een officier die niet kan praten probeert ons uit te leggen wat we doen
gaan, daar
We luisteren niet naar wat hij te zeggen heeft over soevereiniteit en
solidariteit en legitimiteit en Europese beschaving
We staren in zijn richting, dan kijken we elkaar aan – we hebben geen
zin om weer op school te zitten en alleen maar dom te luisteren
Ons wordt niets gevraagd
We mogen brieven schrijven naar huis, maar we weten eigenlijk niet hoe
je dat doet
Als we na weken eindelijk in dat land aankomen, dat bedreigde, groene,
warme raadselland dat wij voor zijn lot moeten behoeden, begrijpen we
nog steeds maar half waarom juist wij het zijn die dit moeten doen
We worden in groepjes verdeeld, de vrachtwagens staan klaar
Andere officieren zijn er nu, met andere gezichten maar even slecht in
staat om ons uit te leggen hoe het zit
En nog steeds schijnt het niet de bedoeling te zijn dat wij er zelf ook iets
van vinden
Er wonen hier mensen, maar die leren we niet kennen
Ze wenden zich af als we naar ze kijken
Wij zijn hier voor hen, maar misschien weten ze dat niet
We komen in een legerkamp terecht, ergens in een klein en smerig dorp
dat door zijn bewoners is verlaten
Daar laat iemand ons een foto zien
Een foto van een Hollandse soldaat, een jongen niet ongelijk aan wie wij
zijn
Het is een slechte en onscherpe foto, genomen in het donker bij
kunstlicht
Maar wat we zien moeten zien we
De twee sporen van bloed die over het gezicht zijn getrokken, vanaf de
plek waar geen ogen meer zitten
De zwarte smalle opening die in het bleke vlees gesneden is, van de keel
tot aan het geslacht, een korrelige lijn van opgedroogd bloed
De handen zijn bij elkaar gebonden op de rug
Uit de mond steekt een tong
Zo is hij gevonden, wordt ons gezegd
Zo worden er elke dag gevonden
Zo vechten ze hier in het bos en op de velden

Die prachtige velden waar alles zo helder en zo groen is alsof het nog
maar net bestaat
Zo zijn onze tegenstanders: ze lachen als kinderen, maar ze zijn door
bloeddorst bezeten
Geen mensen zijn het, maar bruine demonen zonder gevoel
Nu weten we het, eindelijk
Nu weten we tegen wie we moeten vechten en waarom
Voor het eerst zijn we trots op wie we zijn
Voor het eerst zijn we blij met het wapen dat we hebben leren dragen
Dit is ons leven
Dit is wat wij willen verdedigen
En dat daar zijn de vijanden
't Zijn communisten, fascistten, Japanners
Draai je snel om, want ze staan klaar om je in je nek te springen
Nu leren we de wereld kennen
Nu vergeten we die lamme provinciestad waar we vandaan komen
We vergeten de verveling
We gaan een brief schrijven naar huis
We hebben nieuwe zekerheden over goed en fout
Over waarom dit niet en waarom dat andere wel
We halen heel diep adem
We zijn hier omdat we hier moeten zijn
En daarom
Daarom zullen we niet dulden
Kunnen we niet accepteren dat iemand
Iemand van onze eigen kant
Dat een jongen zoals wij
Niet slimmer en niet beter
Dat die ons lastig valt met zijn vragen
Dat die beter denkt te weten hoe het zit dan wij
Wij, die hebben nagedacht
Wij, die naar die foto hebben gekeken
Nee
Hij moet stil blijven
Hij mag dit niet doen
Zij zijn het gevaar
Hij moet bij ons blijven horen
Anders zal de woede winnen
Anders zullen we hem net zo verafschuwen als die duisterlingen met hun
wapens
Dat kan toch niet zijn wat hij wil
Laat hem ophouden met ons te verwarren
Laat hem zijn twijfels voor zich houden
Wij willen weten wie wij zijn
En wie de tegenstander is
Daar tussenin zit niets
Wie over denkt te kunnen steken
Die zal verdwalen in het niemandsland tussen hier en daar
Die zal stikken in de luchtloze leegte

We zien hem
We doen onze ogen dicht en we zien hem
Als een natriumlamp gloeit zijn verschijning in het donker van ons denken
We zien hem
En we zullen altijd blijven weigeren om hem te begrijpen
We zien wat hij doet
We zien hoe hij afwijkt
Hij schrijft brieven
Hij kijkt om zich heen
Hij herinnert zich een oude vraag
Hij aarzelt
Hij ziet hoe donker ze zijn
Hij zou hun taal willen leren
Hij komt van ver weg
Hij wil niet gehoorzamen
Hij zou bij hen willen horen, al weet hij dat dat niet kan
Hij zou hun kunnen uitleggen waarom zij gelijk hebben, maar ze willen het niet horen
Niet van hem
Hij heeft de kaart bestudeerd en daarna een sigaret opgestoken
Hij is langzaam in hun richting gelopen
We zien het – wij blijven waar we zijn en we zeggen niets
Hij begint een gesprek
Hij buigt zich in hun richting, maar zij houden afstand
Hij is begonnen hen iets uit te leggen, moeizaam formulerend, zelf niet wetend waar hij uit zal komen
Maar als hij hun gezichten ziet valt hij stil
Daar zit hij – een misplaatste gast die wordt geduld
Hij heeft gedroomd van een diepblauwe toekomst
Hij zou nog eens willen lachen zoals vroeger
Hij heeft een brochure gelezen
Hij denkt niet aan ons, de mannen uit zijn eigen land die ook zijn vrienden zouden kunnen zijn
Hij denkt niet aan de orde en de zekerheid
Hij denkt aan iets dat ver en vormeloos is
Hij heeft een vrouw gekend, jaren geleden
Hij doet zijn ogen dicht - maar in het donker van zijn hoofd doemt geen enkel beeld op – ze is er niet meer
Hij heeft zich tegen haar aangeduwd, haar met zijn mond het spreken onmogelijk gemaakt
De trilling in zijn lichaam zette zich voort in dat van haar
Hij weet nog dat het gebeurd is, maar het gevoel is verdwenen en valt niet meer op te roepen
We vinden hem lelijk, met zijn hoofd vol rimpels door al dat gepeins
Hij zoekt een antwoord
Hij zoekt een vraag
Hij zoekt de eenvoud van één zin
Hij had hier niet willen zijn
Hij weet dat hij zal blijven
Hij heeft een wapen

Hij weet dat hij zal schieten maar hij weet nog niet op wie
Hij staat stil en wacht tot zijn voeten een richting kiezen

Als wij straks daar bij die luchthaven staan, dan zullen we oud zijn
We zullen ziekten hebben en magere nekken en allerlei bezit dat moet
worden beschermd
Als we straks op het land van zijn vliegtuig staan te wachten
Dan zijn we de dragers van een verleden dat niemand meer wil kennen
We zijn levende tekens die niet meer worden begrepen
Als we straks
Als we straks...
Oude mensen zeggen honderd keer hetzelfde
Omdat ze uit ervaring weten dat er nooit geluisterd, nooit begrepen
wordt
We wachten op hem
We wachten op de ontmoeting
Die onmogelijke ontmoeting
We willen iets afmaken dat een halve eeuw geleden onvoltooid is
gebleven
We zullen
We willen...-
Ja, wat willen we eigenlijk?
We willen praten, we willen kijken
We willen van alles tegen hem zeggen, tegen die man die we verachten
En tegelijk willen we onder geen voorwaarde met hem spreken
Naar hem mag niet geluisterd worden
Hij
Hij is de belichaming van ons verlies
Hij is de laatste van wie wij nog warm worden
Want haat is wrijving en wrijving is warmte
Al het andere is doffe berusting
Zo zal het zijn
Als we straks op dat vliegveld staan
We gaan voorkomen dat hij erin komt, hier
Dit land is van ons en niet meer van hem
Zijn voetstappen zouden het bezoedelen
Laat hem wegblijven
Laat hem wegwijnen, daar in Djakarta
Dat zullen we tegen elkaar zeggen, straks, terwijl we staren naar de
winterhemel
En we zullen ontevreden glimlachen, met dunne lippen
Straks, als we eenmaal op het vliegveld staan
Onze blauwgeaderde benen, onze rompen die te zwaar zijn en onze ogen
die al zo lang niet meer iets nieuws hebben gezien
Onwillekeurig glijdt de punt van onze tong langs plekken waar geen
tanden of kiezen meer zitten
Alles is verlies
Alle leven is verval
We zullen hem tegenhouden, al is het 't laatste wat we kunnen doen
Daarom
Daarom zullen we straks bij die aankomsthal staan
Een groepje oude mannen, in bitterheid verbonden

Wat doen we?
Wat doen we hier?
We zijn oud en koud
Onze skeletten rammelen
In een spiegel zien we dode ogen in een masker van gebarsten leer
In de nacht, als we niet slapen, voelen we het haperen van onze organen
Wat doen we
Wat doen we nog hier
Wij
We hebben nooit veel gewild
Toen wij jong waren viel er weinig te willen
Je deed wat er gezegd werd – omdat het gezegd werd
En later, veel later
Toen er een lente kwam vol licht en lawaai
Toen was het voor ons te laat
Toen waren we het willen al verleerd
Ooit zijn we kinderen geweest
Alles wat we met wijdopen ogen leerden kennen was een raadsel en toch
ook vertrouwd
Omdat alles wat om ons heen bestond ook in ons zat
De geheime kleuren en de nooit gehoorde geluiden
De geur van zout water en de aanraking met een stenen muur waar de
hele dag de zon op heeft geschinen
Al ons kennen was herkennen
Was terugvinden wat we al met ons meedroegen
In de kern van een ruggengraat die zich buigzaam verborg achter de
spanning van een warme huid
Later zijn we verstandig geworden
We leerden dat alles een naam heeft en dat je die naam onthouden moet
Alles kreeg gewicht en waarde en betekenis
Kleuren waren geen druppels meer van een diamanten regenbui
Maar werden nummers op een lijst
En de woorden, die zo mooi en belangeloos waren als bloemen
Gingen we herkennen als de klanken van de macht
We gingen steeds meer begrijpen
Begrip is het begin van de dood
Jaren en jaren zijn de raadsels steeds dieper weggezakt
Meegetrokken als zwaar gesteente door de rivier
We zijn mannen geworden
Mannen van de daad en van het gebaar
Wat we niet meer wisten zijn we vergeten
Zo goed vergeten dat het leek alsof het nooit bestaan had
Alles wat we deden kwam te staan in het teken van de beheersing
Beheersing van de wereld, beheersing van onszelf
Die ruggengraat was niet zo buigzaam meer – en de kern ervan was hard
en droog
We hebben al die jaren gedaan wat van ons verlangd werd
We hebben als jongens een oorlog meegemaakt die ons bang maakte
Daarna hebben we zelf een oorlog gevochten die zo niet mocht heten
We hebben het geweer dat ze ons in handen duwden aangepakt
We hebben alles gedaan wat ze zeiden

En alles konden we verdragen
We hadden een verstand – maar we gebruikten het heel zuinig
We hadden misschien een geweten
Maar dat lieten we zoveel mogelijk onbelast
Nu pas verandert er iets
Nu zijn we zelf die stenen, meegevoerd door de rivier tot in de diepte
van een dal waar de schaduw heerst
Langzaam verdamppt alles wat verworven is, alle opgedane kennis en
alles wat je ervaring moet noemen
Langzaam komt er weer ruimte en herinneren we ons dat er iets is wat
we ooit geweten hebben
We vinden ze niet meer terug, die kleuren en die geluiden
Maar we tasten in de ruimte waar ze hebben bestaan
Stramme vingers in het donker
We vergeten wat belangrijk is geweest
En komen terug bij de grote, de kleine dingen
We leven ons laatste leven
We leven met de dood
We zijn niet mild geworden maar we worden leeg
Zo leeg als kinderen, met wie alles nog gebeuren kan

Dit is Nederland
Dit is natte grond met grijze lucht erboven
Dit is die plek, die je aan kunt wijzen op de kaart
Dit is een land waar alles goed geregeld is
Dit is een land met grenzen
Aan een van die grenzen staan wij
Wij zijn ook Nederland
Wij zijn de mensen die het volle gewicht van hun gelijk met zich
meedragen
Wij zijn de gematigden, die als 't nodig is ook heel goed kunnen haten
Communisten haten wij, en mensen die niet meedoen met wat eenmaal
is afgesproken
Dit is Nederland
Een land waar het op zondag rustig is
Wij hebben in een eeuw geleefd
Een eeuw van bloed
We hebben het allemaal meegemaakt
We hebben altijd ons werk gedaan
Werk van jaren
De jaren die ons leven waren
Wij hebben altijd aanvaard dat een ander iets wist waarvan wij niet op
de hoogte waren
En dat die ander ons dan zei wat we moesten doen
Zonder orde gaat het niet
Zonder de zekerheid van een lijn
Daarom staan we nu hier
Wij staan hier om onze waardigheid te bewaren
Om aan te geven waar die grens is tussen wat wel kan en wat niet
Wij hebben een stem die de onverschillige stilte zal doorbreken
Wij staan hier omdat hij er niet in mag
Hij
Hij die alles is wat wij niet willen zijn
De communist
De man die zich niet aan de opdrachten hield
De wegloper, de overloper
Hij, die als een dier naar de andere kant is gekropen
We kennen het verhaal
Het is geen verhaal
Het is de bloedende waarheid
Hoe hij ons af wilde maken, van haat vervuld
En hoe hij zich daar nooit voor heeft geschaamd
Nu is hij oud, net als wij
Maar spijt heeft hij nog steeds niet, dat heeft hij geschreven in een krant
Zo'n krant, die wel naar hem luistert en niet naar ons
Wij begrijpen dat niet
Wij willen dat niet begrijpen
Wij willen dat hij weg blijft
Hij is een blanke bruine, een verderfelijk tussenwezen
Hij mag er niet in
We laten dit land niet nog een keer verraden

Kijk – let op
Is dat hem? Komt hij er aan?
Ja – dat moet hem zijn
Wat is hij klein, wat loopt hij wankel
En waarom kijkt hij ons niet aan?
Maar als dit hem dan is
Dan moeten we nu iets doen, we moeten iets roepen
Ga staan. daar op dat glimmende asfalt, 't geeft niet dat je nat wordt in
de regen
Doe wat we hadden afgesproken
Wij zijn de verdedigers
En hij komt die grens niet over

We hebben verloren, Princen
We zijn het kwijtgeraakt
En toen wij er niet meer waren is het daar alleen nog maar slechter
gegaan
Het land brandde, het land zuchtte en wij konden niets meer doen
Het is ons niet gelukt
We hebben het niet behouden
Sindsdien zijn we grauw geworden
Verkankerd in ons vlees
Vergroeid met ons lichaamsvet en met onze kleine kwalen
Oude mannen die je niet zonder hun kleren zou moeten zien
Vergeten zijn we wie we ooit hadden willen zijn
We hebben verloren en jij weet hoe dat komt
We hadden niet mogen verliezen
Ook wij hielden van dat volk, daar, Princen
Dat was echt niet iets van jou alleen
We wilden goed doen
We wilden de boel daar schoonmaken
Orde scheppen
Ze eraan herinneren wat gezag is
Dat was ons opgedragen
Het had onze mooiste tijd moeten worden
Onze jaren in de tropen
Hollandse jongens in de tropen
Hollandse jongens met een taak
Maar jij
Jij, Princen
Jij hebt ons succes gestolen
Jij hebt het vergiftigd
Jij moest er zo nodig tussen gaan staan
Tussen ons en de dingen die we wilden
Jij moest twijfelen
Jij moest weggaan, in een richting die het meest van al verboden was
Jij
Jij liep achter die donkere vrouwtjes aan
Wij deden dat niet
Niet op zo'n manier dat iemand het zou zien
Maar jij durfde het
Jij schaamde je er niet voor
Dat kan niet, Princen
Zo verraadt je ons
Zo'n vrouwtje dat zich door jou laat pakken
Denk je dat ze dat doet om wie jij bent?
Nee – ze doet het om macht over je te krijgen
Om het van je af te kunnen snijden
Om ervoor te zorgen dat je nooit meer een man bent
Een man die ergens trots op is
Die vrouwtjes zijn sterk
Die vrouwtjes hebben messen

Die vrouwtjes hebben mannen, die je op staan te wachten als je weg wilt
sluipen in het licht van de ochtend
Wij wisten dat
Daarom waren we zo voorzichtig
Maar jij had geen angst
Geen schaamte, geen angst, maar wel een grote mond
Dat was Poncke
We hebben verloren, Princen
Heb je nu je zin?
Er hangt een dood ding aan onze buik
We zijn vergeten wat we ermee konden
We zijn het gevoel vergeten
Levervlekken op onze handen en de smaak van de dood in het gat van
onze mond
We zijn oud
Wat we verwacht hadden is nooit gekomen
En met een wasgele vinger wijzen we jou aan als de schuldige

...en we dromen ervan dat we hem tegenhouden, hem tegenhouden bij de grens omdat hij die grens niet over mag, hij die een grens heeft overschreden, hij die ons in de steek heeft gelaten, die heeft gelachen om wat wij bleven doen, die heeft gespuugd op ons en die nooit spijt heeft gehad, hij mag de grens niet over en wij staan daar en we wachten op hem, wij de overlevers, wij de overwonnenen maar ook wij de volharders, wij de mannen van de rechte lijn en de vrouwen die achter hun mannen zijn blijven staan, de mannen met de boze dromen, de mannen van het grote zwijgen, wij hebben het allemaal verdragen en begrepen en we hebben ooit besloten dat hij er niet meer bij hoort, dat hij de kracht is, de tegenkracht, de onderkracht die alles kapot maakt als hij te dichtbij komt en daarom moet hij worden gestopt, moet zijn stem niet meer te horen zijn, moet hij eenzaam wegteren daar in zijn eenkamerwoning in Djakarta, daarom moet er naar hem niet geluisterd worden en zullen wij alles verklaren, zullen wij vertellen wat hij heeft verzwegen, daarom praten wij net zo lang met de geschiedenis totdat die geschiedenis ons gelijk geeft en hem in de kou laat staan, daarom dromen we van een muur, een muur in de kleur van bloed, een muur waarvan de rand niet met glasscherven of prikkeldraad is afgezet maar met menselijk gebeente, uitgebleekt en hard en scherp – je komt er niet overheen, over die muur, hij komt er niet overheen, hij staat daar aan de verkeerde kant, buiten onze stad, onbeschermd en in het open veld en wij weten dat hij daar blijven moet, zelfs doodgaan mag hij niet, die troost die ons gegeven is wordt hem niet gegund, hij zal het blijven voelen tot aan de dag waarop hij het toegeeft, toegeeft wat zijn fout is geweest – hij moet het toegeven, we willen het nog meemaken en pas dan, pas als dat gebeurd is en hij eindelijk de nederigheid gevonden heeft, pas dan – nee ook dan nog niet, ook dan wordt hij nog niet een van ons, ook dan zal het litteken dat hij draagt hem onderscheiden van de anderen, van ons, van ieder die gedaan heeft wat hij moest doen omdat het van hem gevraagd werd – die zwaarte zal hij blijven dragen zolang wij er zijn om hem eraan te herinneren, wij die aan de goede kant van de grens gebleven zijn en die nu aan de goede kant van de muur staan, wij die wisten wat we deden en wisten dat het moest, wij die ons ondergeschikt hebben gemaakt en wij die niet alleen maar aan onszelf hebben gedacht zoals hij, wij die daarvoor en daarna nog zoveel meer oorlogen hebben meegemaakt en in al die oorlogen zijn er van die enkelingen die alleen willen zijn en alleen willen denken en die de vrijheid opeisen om af te wijken, altijd zijn er mannen die het niet begrijpen, die niet willen inzien dat het niet om ik gaat maar om wij en niet om rechtvaardigheid maar om eenheid, die niet begrijpen dat de groep niet kan bestaan zonder gezag en gehoorzaamheid en dat de groep alles is, het middelpunt en het zwaartepunt en het ankerpunt van wat we zijn – je mag dat niet in twijfel trekken en je mag nog zoveel meer niet, je mag niet tegen ons doen wat wij wel moesten doen tegen hen die daar tegenover ons stonden, je mag nooit vergeten dat ons bloed ook jouw bloed is – hij had dat moeten weten omdat het in ons zit en omdat het in de oudste boeken staat, maar hij... maar hij... we

dromen hier, in de kou van een Hollandse avond, dat hij het eindelijk
begrijpen zal, dat hij naar ons luistert en zijn hoofd buigt

Wat denk je?

Waarover?

Over dit hier
Over het groen waarin we stikken
Over het donker waarin we verdwalen
Over de onwetendheid

Ik denk niets
Ik zie niets
Dat hoeft ook niet
Zij weten het wel
Zij hebben het overzicht
Dat is voor mij genoeg

Zij?

Zij zijn de baas
Zij zijn boven ons gesteld

Ze kunnen ons niet verbieden om zelf te blijven denken

Ik denk niet omdat ik het niet wil
Omdat ik het niet kan

Ze zouden moeten willen weten wat wij ervan vinden

Wij vinden niets

Wij zitten hier
Wij ademen deze lucht
Zij niet
Wij weten wat verliezen is
Zij niet
Zij nog niet

Verliezen? Wij? Dat kan niet
Wij kunnen niet verliezen, dat staat vast
Van ons kan niet gewonnen worden
Wat doe je?

Ik kruip dichterbij je toe
Ik ben bang

Dat moet je niet zeggen
Als er één ding is dat je niet moet zeggen, dan is dat het

Overal om ons heen verzamelt zich iets
iets dat sterk is en donker
Langzaam beweegt het in onze richting
Langzaam worden we ingesloten

Je zit veel te dicht bovenop me
Dat maakt me benauwd

Toen ik een jongen was ben ik eens verdwaald in de kelders van een
schoolgebouw
Je mocht daar niet komen maar ik was, zonder dat ik precies wist wat ik
wilde, de trappen afgedaald
Rose geaderd marmer
Oude steen met overal scheuren

Alsjeblieft
Moet ik dat willen horen?
We zouden een beetje stil moeten zijn

Ik heb daar nooit meer aan gedacht
Maar nu ik hier ben ben ik terug op die plek en op die dag
Ik dwaal door die donkere gangen
Er is een geur, ik weet niet van wat
Misschien liggen hier ergens de kolen opgeslagen waarmee in de winter
de zwarte ronde kachels in de klaslokalen worden warm gestookt
En nu
Een geluid
Achter me valt een ijzeren deur zwaar in zijn slot

Ik begrijp jou niet
Alles gaat toch goed?
We komen hier heus wel weg
We komen thuis
Straks
Over een paar maanden
Weet ik veel wanneer
En dan zal het wel duidelijk worden
Dan zullen ze ons dankbaar zijn
Dan worden we gewaardeerd
Laat je niet gek maken
Je moet niet zo diep willen graven

De stilte na het dichtvallen van die deur
't is – ik weet niet –
Alsof er een vonnis over me wordt uitgesproken
Een zwaar oordeel

Je was bang, dat is alles

Bang ben ik, ja
En ik weet dat die angst hoort bij wie ik ben

Het is niet iets tijdelijks of toevalligs, iets dat komt en weer voorbijgaat

Ik weet niet wat je allemaal bedoelt
Ik weet alleen dat het niet klopt, wat je zegt
We moeten niet bang zijn, dat is ons geleerd

Eerst blijf ik zoeken – er moet een weg naar buiten zijn
Ik blijf lopen in die schemer van dat keldergangenstelsel
Het gebouw hierboven ken ik goed – ik begrijp niet hoe het hieronder zo
eindeloos groot kan zijn
Dan word ik moe en wie moe is aanvaardt alles
Ik ga liggen
De vloer is hard en glad, maar toch minder koud dan ik verwacht had
Ik ga liggen – om te slapen
Ik wil niets meer, ik wacht nergens op
Iets eindigt hier en dat is goed

En hebben ze je toen gevonden?

Natuurlijk – zo moest het gaan

Waarom zeg je toch steeds dat je bang bent?

Ik ben bang, maar ook van angst kun je houden

Ik begrijp jou niet

Ik geloof niet dat ik dat van je verwacht
Ik wil praten, niet om begrepen te worden
Maar omdat het anders stil zou zijn
't Is laat
't Wordt al bijna licht
Als de dag komt kunnen we gaan slapen en alles vergeten

Denk jij er nog vaak aan?

Nooit meer

Nooit

Nee – dat is niet waar

Elke dag

Altijd

Eraan denken kun je 't eigenlijk niet noemen

Ik draag het zonder na te denken met me mee

Het is deel van wie ik ben

-Lig je ervan wakker?

Vraag je je nog altijd af wat wij daar deden?

We zijn er geweest

Wat valt daar nu nog over te vragen?

Ik hoef geen bevestiging

Niet meer

Wat je in je leven doet leidt bijna nooit tot een conclusie

Het levert geen zekerheden op

Het komt en gaat voorbij

Dat het tot iets leiden moet

Of dat je er iets van moet vinden

Dat is wat je jezelf wijsmaakt

Het enige wat ik zou willen is dat er niet meer over gepraat wordt

Niet door mensen die nergens van weten

Niet door mensen die altijd schoon gebleven zijn

Die in een boek gelezen hebben hoe het zit

Die denken dat hun twijfel over de geschiedenis iets goeds is en iets
belangwekkends

Ik weet het niet

Mij hebben ze geopereerd, een paar jaar geleden

Mijn maag, was het

Helemaal aangetast

Ze zijn een halve dag met me bezig geweest en toen ik weer wakker

werd was het eerste waar ik aan dacht die tijd daar

Alles wat belangrijk voor me is, dat is daarna gekomen

Mijn vrouw, mijn kinderen, dat wat ik mijn loopbaan in de maatschappij
moet noemen

dat allemaal, dat was er niet, daar in die witte kamer

Het enige wat ik zag was een landschap

Details waar ik nooit meer aan gedacht had: bruine grond en een paar
hoog opgeschoten struiken

En die geur – jij kent hem ook nog wel, toch? – die geur die altijd een
beetje zwaar en zoet en rottend was

't Is raar hoe je hersens werken: al die tijd moet dat ergens hebben
gezet en nu opeens wist ik weer hoe het voelde toen ik mijn hand

openhaalde langs de rand van een ijzeren hek – en ik zag heel scherp
het veldje achter dat hek en dat daar kippen liepen
En ik zag mezelf zitten: dicht bij die grond en tussen de bladeren
Een rotte lucht
Ik ben hier in die witte ziekenhuiskamer en dat weet ik
Maar eigenlijk ben ik daar
In die stilte, in die lucht waar niets beweegt – alleen de angst kun je
voelen trillen
Die vroege ochtend, een halve eeuw geleden
Daar ben ik
Dat heeft me gemaakt tot wie ik worden moest
Begrijp je dat?

Zij zouden jou moeten horen
Dan zouden ze eindelijk weten dat zij hun mond moeten houden
En dat ze hem niet moeten verdedigen
Die Princen, die zich aan alles onttrokken heeft
Die ons heeft laten doen waar hij geen zin in had

Misschien was het allemaal verkeerd
Misschien hadden we dit of hadden we dat
Maar ik wil dat niet
Ik kan dat niet aanhoren
Al die zinnen die beginnen met misschien en als en zou
Ik kan ze niet verdragen

Op een dag in je leven moet je besluiten dat het goed was
Dat alles wat je gedaan hebt goed is geweest
Goed – omdat het nu eenmaal gebeurd is
Twijfel is een ziekte
Een kinderziekte waar je overheen moet groeien
Princen heeft gezegd...-

-Wat Princen heeft gezegd, dat weet ik
En wat hij gedaan heeft weet ik ook
Daarom is hij dood, voor mij
Hij is al heel lang dood
Hij moet alleen nog sterven

* * * * *